

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

<https://dergipark.org.tr/pub/jiss>

Yazma ve Nadir Eserlerin Yönetiminde Yeterlilikler ve Yeni Yaklaşımlar*

Hüseyin Odabaş** 0000-0002-1239-4866

Öz

Amaç: Önemli bir bölümü kamuya ait kütüphaneler, arşivler ve müzelerde muhafaza edilen yazma ve nadir eserler maddi ve manevi değerleriyle öne çıkan materyaller arasında yer alır. Özellikle eserler olmaları, sağlama, değerlendirme, nitelendirme, yararlandırma ve koruma gibi süreçlerde onlara özgü kural ve işlemlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Doğal olarak bu tür materyaller, bilgi, görgü ve beceri yetkinliği ile öne çıkan bireylerin sorumluluklarına ve duyarlılığına muhtaçtır. Çalışmanın amacı yazma eser kütüphanecilerinde bulunması gereken yetkinlik ve yeterliliklerin ortaya çıkartılmasını sağlamaktır.

Yöntem: Çalışmada yazma eser kütüphanecilerinde bulunması gereken yeterlilik ve yetkinliklerin saptanabilmesi amacıyla nitel araştırma yönteminden yararlanılmış; bu bağlamda konu hakkında literatür taraması yapılmış ve bunlar üzerinden çıkarımlar elde edilmiştir.

Bulgular: Bu çalışmada yazma ve nadir eser kütüphanelerinde gözlemlenen sorunlar hakkında değerlendirmeler yapıldıktan sonra, bilgi yöneticilerinde olması gereken yetkinlikler ve yeterlilikler irdelenmiştir. Aynı zamanda çalışmada The Association of College and Research Libraries tarafından hazırlanan 'Guidelines: Competencies for Special Collections Professionals' adlı rehberin ilgili yeterlilikleri ile yazma ve nadir eser kütüphanelerinin genel durumu arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Sonuç: Bilişim uygulamaları ve dijitalleşme ile birlikte bilgi merkezlerinde yüzyıllardır uygulanagelen bazı süreçlerin değişmeye ve/veya ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Söz konusu eserler ile teknolojiyi buluşturma görevi, ilgililerde yeni becerilerin kazanılmasını da zorunlu kılmıştır. Zira bilgi kaynaklarına internet aracılığıyla erişme alışkanlığı kazanan kullanıcılar, benzer hizmetleri yazma ve nadir eserlere erişmek için de talep etmektedir. Ancak zamanla bu tür materyallerin harmanlanmış veri havuzlarına aktarılmasından sonra üstesinden gelinmesi gereken pek çok yeni sorun olduğu fark edilmiştir. Bu çalışmada yazma eser kütüphanelerinde yetkinlik ve yeterlilik zaafiyeti nedeniyle ortaya çıkan sorunların saptaması yapılmaktadır.

* Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Yerel Yönetimlerde Kültürel Mirasın Yönetimi ve Kütüphaneler Uluslararası Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş metnidir.

** Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, odabashuseyin@gmail.com

Özgünlük: Çalışma, yazma eser kütüphanelerinde ortaya çıkan sorunları saptama ve sorunların çözümü konusunda öneriler sunma bağlamında ele alınan az sayıda çalışmalardan biri olması nedeniyle özgün değere sahiptir.

Anahtar Sözcükler: Yazma eser, nadir eser, yazma ve nadir eser kütüphaneleri, kütüphanecilerin yeterlilikleri.

ISSN: 1309-3738

e-ISSN: 2791-9374

Çankırı Karatekin University Journal of Institute of Social Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss>

Competencies and New Approaches in Management of Manuscripts and Rare Books*

Hüseyin Odabaş ** 0000-0002-1239-4866

Abstract

Purpose: Manuscripts and rare books which preserved mostly in publicly owned libraries, archives and museums are among the important materials with their high physical and spiritual values. They require the application of rules and procedures specific to them in processes such as providing, evaluating, qualifying, using and protecting. Naturally, such materials are in need the responsibilities of individuals who stand out with competence in knowledge, experience and skills. The aim of the study is to reveal the competencies and sufficiencies that should be found in manuscript librarians.

Method: In the study, qualitative research method was used in order to determine the qualifications and competencies required of manuscript librarians; in this context, a literature review on the subject has been made and inferences have been obtained from them.

Findings: In this study after evaluating the issues in manuscript and rare libraries, the competencies and qualification that should be in information managers are examined. At the same time, in this study comparision between the relevant qualifications of the guide 'Guidelines: Competencies for Special Collections Professionals' prepared by 'The Association of Colleges and Research Libraries' and the general situation of manuscript and rare book libraries are made.

Implications: Along with information and communication applications and digitization, some processes that have been taking place in the information centers for centuries seem to have begun to change and/or disappear. It was also obligatory to acquire new skills in order to bring this materials together with the technology. Because users who are habitually retrieving information sources via the Internet want to access rare books and manuscripts in the same way. However, after transferring such materials to the harvested data repositories, it was noticed that there were many new problems that had to be overcome. In this study, the problems that arise due to lack of sufficiency and competence in manuscript libraries are determined.

* This is the revised text of the paper presented at the International Symposium on the Management of Cultural Heritage in Local Governments and Libraries organized by Bursa Metropolitan Municipality.

** Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Department of Information Management, odabashuseyin@gmail.com)

Recieved : April 10, 2022
Type : Research

Accepted: September 14, 2022

Originality: *The study has a unique value as it is one of the few studies considered in the context of identifying the problems that arise in manuscript libraries and offering suggestions for the solution of the problems.*

Keywords: *Manuscripts, rare books, manuscript and rare book libraries, competencies of librarians.*

Giriş

Yazma ve nadir eserler, maddi ve manevi kıymetleri nedeniyle bilgi merkezlerinin en ayrıcalıklı materyalleri arasında değerlendirilir. Genellikle kamuya ait kütüphanelerde muhafaza edilen bu eserlerin arşivlerde ve müzelerde de bulunduğu bilinmektedir. Özellikle eserler olmaları nedeniyle, sağlama, değerlendirme, nitelme, yararlandırma ve koruma gibi iş süreçlerinde zaman içinde sadece onların üzerinde uygulanagelen özel kurallar ve işlemler geliştirilmiştir. Diğer bir deyişle bilgi merkezlerinde diğer materyallere kıyasla yazma ve nadir eserlere uzun yıllardır yalnızca bu tür için geliştirilmiş özgün iş süreçlerinin uygulandığı herkesçe bilinmektedir. Bu türün tespiti, değerlendirilmesi, kataloğunun hazırlanması, sınıflandırılması, bakımı, onarımı ve kullanıma sunulması işlemleri oldukça zahmetlidir ve bu nedenle söz konusu iş tanımları için daha fazla entelektüel çabaya gerek duyulur. Doğal olarak yazma ve nadir eserler her zaman bilgi, görgü ve beceri yetkinliği ile öne çıkan bireylerin sorumluluklarına muhtaçtır.

Bilişim uygulamaları ve dijitalleşme ile birlikte bilgi merkezlerinde yüzyıllardır uygulanagelen bazı süreçlerin değişmeye ve/veya ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Bu süreçte yazma ve nadir eserlerin dijital yollarla kullanıcıya ulaştırılması, bilgi merkezlerinde yeni becerilerin kazanılmasını zorunlu kılmıştır (Leerintveld ve Van Otegem, 2003, s. 91). Her türlü kaynağı dijital yollarla edinme alışkanlığı kazanan kullanıcılar, benzer hizmetleri yazma ve nadir eserlere erişmek için de talep etmektedir. Son yirmi yıldır bilgi merkezlerinde yazma ve nadir eserlerin dijital ortamlar aracılığıyla kullanıcılara ulaştırılmasına yönelik önemli girişimlerin yapıldığı herkes tarafından bilinmektedir. Bununla birlikte her yeni atılımda olduğu gibi dijitalleştirme çabaları ile birlikte üstesinden gelinmesi gereken birtakım sorunlar da ortaya çıkmıştır. Dijital verilerin ortak veri havuzlarında bütünleştirilememesi, bütünleştirilenlerin standart dışı nitelme sorunlarına sahip olması, veri transferine, taşınmasına ve/veya paylaşımına olanak tanınmaması, erişim engellerine neden olabilecek hatalı kayıtların yapılması ve otorite izinleri, konu izinleri ve bibliyografyalarının üretilmemesi gibi sorunlar dikkatleri çekmektedir. Günümüze kadar birbirinden izole olmuş şekilde hizmet veren kütüphaneler, arşivler ve müzelerin, dijital kültür varlıklarını ortak dijital platformlar üzerinde bütünleştiren çok sayıda girişim hayata geçirilmiştir. Her üç kurumun ortak omurga üzerinde bütünleştirilmesi, dijital verilerinin asgari harmanlama standartlarına sahip olması ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu standartlar içinde üretilmeyen verilerin bütünleştirilmesinden söz etmek zordur (Ray, 2009, s. 361).

Türkiye’de Yazma ve Nadir Eserler

Türkiye’de yazma ve nadir eser kütüphaneciliğinin gelişimi içinde yer alan ve bu sürece katkıda bulunan belli bazı önemli gelişmeleri birkaç konu bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bunlar kataloglama, bölge kütüphanelerinin oluşturulması, eserlerin dijitalleştirilmesi ve ortak

otomasyon aracılığıyla paylaşılması ve Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının kurulması şeklinde sınıflandırılabilir.

Cumhuriyetten günümüze kadar özellikle yazma eserler başta olmak üzere nadir sınıf içinde yer alan materyalin tespiti, değerlendirilmesi ve kataloglarının oluşturulmasına yönelik çok sayıda girişimde bulunulmuştur. 1927 yılında başlanan ve sekiz yıl sonra Profesör Helmut Ritter başkanlığında ikinci bir tasnif heyetinin girişimleri ile devamı yapılan kataloglama çalışmaları Türkiye’de yazma eserlerin tespiti ve kataloglanması uygulamalarının ilkleri arasında yer alır. Daha önce bireysel ve kurumsal girişimler sonucunda pek çok kataloglama çalışması yapılmış olsa da 1978 yılında Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bünyesinde Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (TÜYATOK) adıyla başlatılan proje kuşkusuz Türkiye’de yazma eserlerin bibliyografik künyelerinin tespiti ve kayıt altına alınması konusunda yürütülen en kapsamlı ve önemli projelerden biri olmuştur (Ünver, 2009, s. 47). Proje kendinden sonra yapılan benzer çalışmalara içerik, biçim ve model olarak katkıda bulunmuştur (Türkmen, 2010, s. 18). TÜYATOK projesi kapsamında oluşturulan bibliyografik künyeler ve künyeleri hazırlanan eserlerin görüntüleri, 2004 yılından itibaren dijital ortamlara aktarılır; bu süreçli birlikte adeta günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığının hizmete sunduğu Türkiye Yazmaları portalının temelleri oluşturulur. 2005 yılından itibaren künyesi ve görüntüsü hazırlanan yazma eserlerin internet aracılığıyla kullanıcılara ulaştırılması sağlanır. Oluşturulan bu alt yapı ile 2006 yılında yurt içi ve dışından tespiti, değerlendirmesi, kataloğu ve görüntüsü hazırlanarak internet aracılığıyla araştırmacıların hizmetine sunulan künye sayısı yaklaşık yüz elli bindir. Bunların önemli bir bölümünün dijital görüntülerine de aynı ortam üzerinden erişilebilmektedir.¹ Yazma eserler yazıldıkları dönemin anlayışını yansıtacak şekilde süsleme unsurlarına sahip olabilmektedir. Bu bakımdan yazma eserlerin sahip olduğu her süsleme unsurunun bibliyografik kayıt içerisinde yer almasında yarar vardır. Bu özellik aynı zamanda nüshası farklı olan eserlerin ayırt edilmesini de sağlamaktadır. TÜYATOK kataloglarında ne yazık ki eserlerin bu özelliklerine yeterince yer verilmemiştir (Rukancı, Anameriç ve Tuzcu, 2016, s. 305).

Bu önemli çalışmanın dışında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen çalışma sonucunda ‘Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu’ adıyla iki ciltlik bir eser yayınlanmıştır. Ankara Üniversite Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi bünyesinde bulunan yazma eserlerin bibliyografik kimliklerinin hazırlanması amacıyla 2000’li yılların

¹ 2007 yılında www.yazmalar.org adresli web sitesi üzerinde erişilebilen yazma eser sayısı 152.140 iken, daha sonraki yıllarda Yazma Eser Başkanlığı adıyla kurulan kuruluşa bağlı kütüphanelerin yazma eser künyeleri sistem dışına taşınmıştır. Sistem dışına taşınan yazma eserlerin hizmete sunumu ile ilgili olarak ilgili kuruluş çalışmalarını sürdürmektedir, yaklaşık bir yıldır söz konusu eserlere internet aracılığıyla erişim yapılamamaktadır.

başından itibaren proje kapsamında çalışmalar yürütülmüştür. Söz konusu projenin çıktıları olarak 2006 ve 2008 yıllarında iki cilt halinde yayınlanan 'Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kataloğu' niteleme ve bibliyografik denetim açısından bu konuda yapılmış kapsamlı ve örnek çalışmalardan birini oluşturmaktadır. İzmir Milli Kütüphanesi için Ali Yardım tarafından hazırlanan 'İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu' adıyla ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın Mevlana Müzesi için hazırladığı 'Mevlana Müzesi Abdülbaki Gölpınarlı Kütüphanesi Yazma Kitaplar Kataloğu' da bu alanda hazırlanan önemli katalog çalışmaları arasında yer almaktadır. Ayrıca son yirmi yılda Atatürk Kitaplığı, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Ege Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi gibi pek çok kurum ve kütüphanede çok sayıda katalog hazırlanmış ve yayınlanmıştır.

Konu ile ilgili günümüze kadar hazırlanan literatürde Türkiye'de yazma eser kütüphaneciliğine ilişkin sorunların çözümü olarak merkezileştirme programının uygulanmasına yönelik öneriler getirildiği görülmektedir. Merkezileştirmenin, söz konusu eserlerin belli yerlerde toplanması ve bu türe sahip olan kütüphanelerin tek bir yerden koordine edilmesi şeklinde iki amacından bahsedilmektedir. (Türkmen, 2010, s. 205; Odabaş, 2011, ss. 253-254). Bölge yazma eser kütüphaneleri ve bunlara bağlı örgütlenen kütüphanelerde her yönden sahip olunan donanımın daha üst düzeylerde olması, yazma eserlerin bu kütüphanelere devredilmesini makul gösteren gerekçeler arasında değerlendirilebilir. Konu ile ilgili literatürde yazma eser kütüphaneciliğinin merkezi bir örgüt tarafından yönetilmesinin gereklerine vurgu yapılmakta ve yeni bir kuruma ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekilmektedir. Bu öneri, Cumhuriyetten günümüze kadar yazma eser kütüphaneciliği ile ilgili atılan adımların en önemlilerinden biri olarak, 2010 yılında kurulan Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı ile karşılanmıştır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, Ankara ve Konya illerinde üç bölgeden oluşan, on sekiz yazma eser kütüphanesini koordine eden çatı örgüt olarak on iki yıldır hizmet vermeyi sürdürmektedir. Günümüze kadar daha çok koruma-restorasyon ve yayıncılık alanlarında adından söz ettirmiş olan başkanlık, bağlı kütüphanelerin katalog kayıtlarını yenileme ve yeni bir otomasyon yazılımını hizmete sunma konusunda çalışmalarını sürdürmektedir (Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017).

Türkiye'de yazma eserler dışında kalan nadir eserlerin aynı gerekçelerle merkezileştirme önlemleri ile kontrol edilmesinde yarar vardır. Dijitalleşmenin sosyal yaşamın genlerine kadar işlediği bu dönemden sonra basılı yayıncılığın ömrünü yitireceği varsayımı bile, mevcut olunan basılı eserleri insanlık tarihi için daha anlamlı kılmaktadır. Türkiye'de farklı örgütlenmeler altında çoğu kütüphanede bazıları en az yazma eser kadar değerli olan bol miktarda nadir basma kitapların tespitine ve

değerlendirmesine yönelik bir ön çalışma dahi, konunun ciddiyetinin fark edilmesi için yeterli olacaktır.

Yazma ve Nadir Eser Kütüphaneciliğinde Sorunlar

Türkiye’de yazma eser kütüphaneciliğinde başta standartlaşma, koruma, kataloglama, erişim, paylaşım ve koordinasyon olmak üzere, disiplinin içerisinde gözlemlenen pek çok sorun bulunmaktadır. Yazma ve nadir eser kataloglarında niteleme noksanlıkları, isabetsiz sınıflama, yazar ve eser otorite dizinlerinden doğan erişim sorunları, nitelemede terminolojik birliğin sağlanamayışı gibi pek çok etken, kullanıcı ile kaynak arasında erişimi engelleyen nedenler arasında yer almaktadır. Bu sorunlar, büyük oranda aynı anda pek çok kütüphanenin katalog verilerinin aynı havuzda harmanlanması ve toplu katalog şeklinde kullanıma sunulması sonrasında fark edilir olmuştur. Konu hakkında günümüze kadar hazırlanan literatürde söz konusu sorunların tespitine ve çözüm önerilerine yönelik saptamalara yer verilmektedir.

Türkiye’de yazma ve nadir eser kataloglarının büyük oranda uluslararası standartlar dikkate alınmadan hazırlandığı bilinmektedir. Kütüphanelerde kataloglama-sınıflama ve erişim standartları, kaynakların küresel düzeyde paylaşımına imkân vermektedir (Nevzat, 2015, s. 24). Dünya kültür mirasının küresel ölçekte paylaşımını yaparak, sahip olunan kültür varlıklarının ve doğal olarak ülkenin tanıtımını yapmanın ön koşulu söz konusu standartlara uyumlu ürün ve hizmetler üretmektir. Bu nedenle kütüphaneciliğin her alanında işbirliği, diğer bazı meslek ve işleyişlerine kıyasla daha ileri düzeylerde olmak zorundadır. Özellikle katalogların bütün dünyada büyük ölçüde standart olarak kabul edilen Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları’na uygun olarak oluşturulması ve bu kurallar doğrultusunda oluşturulan katalogların MARC tabanlı otomasyon yazılımları üzerinde tam ve doğru biçimde kayıt altına alınması, erişim ve paylaşımın temelini oluşturmaktadır (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 72). Buna bağlı olarak, söz konusu standartlar altında katalogların harmanlama yazılımları ve tarama motorları tarafından erişimine engel olabilecek sorunlar da büyük oranda ortadan kalkacaktır.

Türkiye’de Cumhuriyetten günümüze her kurumda bir birbirinden bağımsız biçimde oluşturulan kataloglama çalışmalarında daha çok geleneksel kataloglama kurallarına bağlı kalınmış, uluslararası standartlara uyumluluk ise göz ardı edilmiştir. Doğal olarak son yirmi yıldır Türkiye’de yazma ve nadir eser kütüphanelerinde katalogların söz konusu standartlara uyumlaştırılmasına yönelik projeler yürütülmüştür ve yürütülmeye devam edilmektedir. Bununla birlikte söz konusu bilgi merkezlerinde bibliyografik tanımlamaların uluslararası standartlara uyumlaştırılmasının yanı sıra, yerel eğilimlerin ve gereksinimlerin de bu projelerde yaygın biçimde dikkate alındığı bilinmektedir.

Bibliyografik kayıtların standartlaştırma, kaynaklara tek merkez üzerinden erişimi mümkün kıldığı için aslında pek çok kazanımı da beraberinde getirmektedir. Katalog kayıtlarının tek merkez üzerinde harmanlanmasıyla birlikte karşılıklı paylaşım mümkün olabildiği için, eser adı, yazar adı ve alan terminolojisinde de standartlaşma olanaklıdır. Bu sayede otomasyon yazılımlarını kullanan araştırmacılar doğru adlara ve terimlere yönlendirilmekte ve bunun doğal bir sonucu olarak araştırma süreçlerinde daha kesin, doğru ve isabetli erişim sağlanabilmektedir.

Türkiye’de yazma eser kataloglarında eserlerin fiziksel özelliklerini tanımlarken standart dışı terim kullanımı sorunları gözlemlenebilmektedir. Aynı kütüphanenin kataloglarında aynı olgu hakkında farklı terimlerle tanımlamaların yapıldığı bilinmektedir (Rukancı, Anameriç ve Tuzcu, 2016, s. 1-5; Anameriç ve Rukancı, 2017).

Bibliyografik künyelerin durumu incelendiğinde, benzer sorunlar yazar ve eser adları gibi unsurların kayıt altına alınmasında da görülmektedir. Künyelerde aynı yazar adlarının ya da eser adlarının farklı biçimlerde kaydedilmiş olması, erişimi kısıtlamakta ya da isabetsiz kılmaktadır. Örneğin Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın girişimi ile oluşturulan Türkiye Yazmaları portalında aynı eser adları için çok sayıda farklı girişin yapılmış olması, kaynaklara erişimi engelleyen önemli sorunlardan biridir. Türkiye Yazmaları portalında Sa'd ed-dîn Mes'ûd b. Ömer et-Taftâzânî için sistemde 1766 kayıt girişi bulunuyor iken; iki eserin müellif kaydı Sa'ded-din şeklinde tanımlandığı için söz konusu 1766 kayıt içerisinde gözükmemektedir.

Yazma ve nadir eser kütüphanelerinde daha fazla işbirliğinin geliştirilmesi, daha yaygın, ortak ve paylaşımcı projelerin yaşama geçirilebilmesi kuşkusuz bu alanda hizmet üreten bilgi yöneticilerinin yetkinlik ve yeterliliklerinin geliştirilmesini gerektirmektedir (Solak, 2021).

Çalışmanın bu bölümü sonrasında yazma ve nadir eser kütüphanelerinde bilgi yöneticilerinin sahip olmaları gereken yetkinlik ve yeterliliklere yer verilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’de konu hakkında hazırlanan alan yazın ve The Association of College and Research Libraries tarafından hazırlanan ‘Guidelines: Competencies for Special Collections Professionals’ (2017) adlı rehberin ilgili yeterliliklerinden yararlanmak suretiyle yazma ve nadir eser kütüphanelerinin genel durumu arasında karşılaştırmalar yapılmaktadır.

Mesleki Yeterlilikler ve Yetkinlikler

Yazma ve nadir eser kütüphanecisinde olması gereken yetkinlikleri saptamanın bireysel ve kurumsal düzeyde bir takım yararlılıkları vardır. Yetkinlikleri saptama, kariyer gelişimine yönelik atılan adımların isabetli değerlendirilmesine olanak tanır ve ölçme aracı olarak kullanılabilir. Bu tür saptamalar her şeyden önce kendini yazma ve nadir eser kütüphaneleri için geliştirmek isteyen adayların hangi alanlara yönelmeleri gerektiğine karar

vermelerine yardımcı olabilir. Halen bu tür kütüphanelerde görevli olanların güçlü ve zayıf yönlerini görmelerini de sağlayabilir. Aynı zamanda söz konusu kütüphane yöneticilerinin doğru istihdam ve/veya iş alımı yapabilmelerine olanak sağlayacak iş tanımlarının yapılmasının yolunu açabilir. Bununla birlikte kütüphanecilik eğitiminin yapıldığı programların iş yaşamının gereksinimlerini karşılayacak içeriğe uyarlanmalarına katkıları olabilir.

Yazma ve nadir eser kütüphanelerinde görevli uzmanların temel ve ileri düzeyli olmak üzere iki seviyede yeterlilik becerilerine sahip olması gerekir. Kuşkusuz her uzmanın bu yetkinliklere tümüyle ve en üst düzeyde sahip olması beklenir bir durum değildir. Ancak bunların bir kısmının üst düzeyde, geriye kalanının ise en azından orta üstü düzeyde karşılanıyor olması gerekir. Temel yeterlilik becerileri, materyalin bibliyografik nitelemesini yapabilme yetkinliğini ve kütüphanede bu mahiyette sürdürülen faaliyetleri koordine etme ve denetleme görevlerini kapsamaktadır. İleri düzeyde yeterlilik becerileri ise daha çok eğitim ve yönetim faaliyetlerinde aktör olmanın önünü açan yetkinliklerdir. Kataloglama sürecini denetleme, dermeyi yönetme, iş akışı sistemlerini yönetme ve/veya hizmet içi eğitim düzenleme, mesleki yayın yapma gibi yetkinlikler deneyim gerektirmektedir. Çoğu zaman söz konusu yetkinliklere sahip olanlar, kütüphanenin yönetimi ya da bir birimin sorumluluğunu yapabilecek seviyedeki çalışanlar ve/veya uzmanlardır. Kuşkusuz çok sayıda alt alanı ihtiva eden ve dolayısıyla uzun bir rehber olarak yayımlanması gereken yeterliliklerin öncelikli olanları şu şekilde sıralanabilir:

Temel yeterlilikler

Bu sahada çalışanlar, yazma ve nadir eserlerin kültürel ve bilimsel açılarından önemini kavrayabilecek deneyime sahip olmalıdır. Söz konusu yetkinlik merak ve araştırma tutkusuna sahip olma yoluyla kazanılabilecek bir beceri olsa da, uzun yıllar boyunca deneyimli uzmanların yanında doğrudan bu hizmetin içinde bulunmayı da gerektirmektedir. Zira özellikle kapağı, ön ve son bölümleri deforme olmuş yazma eserlerin bibliyografik künyesinin tespiti, eserin diğer bölümlerinden elde edilen ipuçlarının yılların vermiş olduğu deneyimle buluşmasını gerektirmektedir.

Ayrıca kapağı bulunmayan veya ön bölümleri deforme olmuş olan bir yazma eserin, tahmin edilen bir müellife ait eser olduğunu anlayabilmek için yararlanılabilecek bir takım danışma kaynakları bulunmaktadır. Yazma eser uzmanının eserden edindiği ipuçlarından yola çıkarak söz konusu danışma kaynaklarından hangilerini kullanacağını bilebilmesi için yazma eser literatürüne de hâkim olması gerekmektedir. Belki de bir yazma eser uzmanının sahip olması gereken en temel özellik budur. Zira hangi özellikleri olan eserlerin hangi tür danışma kaynağında bulunabileceğini bilen uzmanların, sorunu çözme süresi ve niteliği artmaktadır. Bu kaynaklar fihrist, indeks, bibliyografya, ansiklopedi, tezkire ve katalog gibi çeşitli adlar altında

yayınlanmıştır². Örneğin Kâtip Çelebi'nin hazırlamış olduğu 'Keşfü'z-Zünun an Esami'i'l-Kütüp ve'l-Fünun' adlı eseri, 17. yüzyıl ortalarına kadar bilinen on beş bin kitap ve risale adı, dokuz bin beş yüz müellif adı ve üç yüz bilim ve sanat dalının adlarının keşfine olanak sağlamaktadır.

Esere ilişkin bibliyografik verilerin eserin hangi bölümlerinde yer alabileceğini bilmek gerekir. Ancak yazma eserlerin yazımı ve ciltlenmesinde, günümüz mizanpaj özellikleri olmayabilmektedir. Dolayısıyla eserin bibliyografik tanımlamasını yapmak oldukça güçtür; bu nedenle yazma eser kütüphaneciliğinde engin bilgi, zengin kültür ve deneyim isteyen bir yetkinliğe gereksinim duyulur. Giriş bölümünü oluşturan mukaddime bölümünde genellikle müellifin ve eserin adı, eserin yazılış nedeni kayıt altına alınır. Ancak bazen de müellifin ve kitabın adı eserin zahriyesinde bulunabilmektedir. Söz konusu isimler bazen yanıltıcı olabilir; zira zahriyede görülen isimler bazen müstensih, mütercim, muhaşşî ya da sahibi bile olabilmektedir. Dolayısıyla müellif gibi görünen isimlerin doğruluğu adı geçen danışma kaynaklarından ve kataloglardan teyit edilerek kayda girmesi sağlanmalıdır. Görüldüğü gibi, yazma eserlerde biçim ve içerik düzeni günümüzdeki kitaptan oldukça farklıdır. Üstelik yazmalardaki bu düzen, kitabın konusu ve türüne göre değişebilir. Bu da; günümüzde bir kitabı nitelemede kullanılan ve genelde tamamına yakını tek bir sayfada bulabilecek bilgilerin yerleri değişebilir ve bu bilgilere ulaşmak için metinde çok daha fazlasını okumak/bilmek gerekir anlamına gelir (Akkaya, 2015, s. 43).

Yazma ve nadir eserlerden sorumlu uzmanlar kitap dışı materyaller de dâhil olmak üzere fotoğraflar, haritalar, resimler, gravürler ve diğer sanat yapıtlarının tespiti ve değerlendirmesinin yanı sıra, bunların bibliyografik kimliklerinin hazırlanması ve sınıflandırılması işlemlerine de vakıf olmak zorundadır. Bazen bu tür kütüphaneler el yazmaları ve diğer tarihi kaynakların oluşturulması sırasında kullanılan kalem, divit, cilt araçları, defter kapları, rulo muhafazaları gibi tarihin derinliklerine ışık tutan sanat yapıtlarına da ev sahipliği yapabilmektedir. Dolayısıyla uzmanlar bu yapıtları tanımlamanın dışında sergileme ve tanıtmaya gibi sorumlulukların da bilincinde olmalıdır.

² İbn Nedim'in Kitabü'l-Fihrist adlı eseri, Bağdadlı İsmail Paşa'nın Hediyeetü'l-Arifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsârü'l-Musanifin'i, Nail Bayraktar'ın Hediyeetü'l-Ârifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsârü'l-Musanifin'i, Taşköpri-zâde Ebu'l-Hayr İsamüddin Ahmed Efendi'nin Şakaikü'n-Nu'maniye'si, Bursalı Mehmed Tahir'in Osmanlı Müellifleri adlı eseri, Şemseddin Sami'nin Kamusu'l-A'lam'ı, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ali Şir Nevai'nin Mesalisü'n-Nefais'i söz konusu danışma kaynaklarından bazılarıdır. Ayrıca yazma eser katalogları arasında Devr-i Hamidi Fihristleri, İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Tarih Coğrafya Yazmaları Kataloqları, Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu, Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu ve Atatürk Kitaplığı İstanbul Kitapları Kataloğu gibi çok sayıda katalog yazma ve nadir eserlerin bibliyografik künyelerine ve içeriklerine ilişkin verilerin bulunabileceği kaynaklardan bazılarıdır.

Aynı zamanda bu tür kütüphanelerde bulunabilmeleri olasılığı nedeniyle arşiv koleksiyonlarını da yönetebilecek becerilere hâkim olunması gerekir.

Yazma ve nadir eser uzmanları, eserleri niteleme konusunda kültürel ve dilsel yeterliliklere de sahip olmalıdır. Yazma ve nadir eserleri doğru saptayabilmek ve tanımlayabilmek için tarihi süreç içerisinde kitabın gelişimine ve kitap sanatlarının tarihine vâkıf olmak gerekir. Eserin cilt kapağı özellikleri ve cilt kapağına uygulanan estetik unsurlar, eserin üretildiği devre ve onu üreten sanatkârların sanatçı kişiliklerine dair bilgiler verir. Bu bakımdan yazma ve nadir eserlerin sadece ciltleri değil, aynı zamanda cildin iç kısımlarında yazı türü, mürekkep, kâğıt özellikleri, metin dışında kalan minyatür, ebru, çizim, gravür resim, harita gibi el yapımı ya da nadir baskı teknikleri ile oluşturulan estetik unsurlar eserin bibliyografik verileri arasında yer almalıdır. Bu bakımdan yazma ve nadir eser uzmanlarının cilt sanatlarının türleri ve özelliklerine hâkim olmaları yanında, her devrin sanatkârları hakkında da bilgi sahibi olmaları gerekir.

Terminoloji Kullanımı

Yazma ve nadir eserlerin ciltlerine ve içeriklerine ilişkin tanımlamaların yapılmasında, yalnızca bu eserler için geçerli olan özel terimler kullanılmaktadır. Bibliyografik niteleme araçlarında söz konusu terimlerin doğru kullanılması araştırma süreçlerinde erişimin doğru ve isabetli sonuçlanmasını sağlar. Bu nedenle yazma ve nadir eser uzmanlarının söz konusu kaynakların nitelenmesini sağlayan terminolojiyi doğru kullanabilecek bilgiyi ve farkındalığı kazanması önemlidir. Örneğin yazma eserlerin cildi veya içerisinde kayıtlı rivayet, sema, kıraat, vakıf, temellük, icazet, ferağ, mukabele ve mütalaa adlarıyla, bazıları birbirine çok benzer olan pek çok kayıt türü vardır. Bunların ne anlama geldiğini bilmenin yanında, söz konusu kavramları bibliyografik kimliklere bu şekliyle ve vakıfiyetle yerleştirmek gerekir. Benzer şekilde cilt özelliklerini, yazı türünü, kâğıt türünü ve özelliklerini ifade eden kavramların doğru kullanılması erişimi etkileyebilecek önemli gereksinimler arasında yer alır.

Dil ve Yazı Türü Hâkimiyeti

Yazma ve nadir eser uzmanlarının önemli gereksinimlerinden biri de çeşitli dil ve/veya yazı dillerine hâkim olmalarıdır. Yazma ve nadir eserler, özellikli eserler olmaları nedeniyle zaman ve coğrafya bağlamında çok uzun bir geçmişten ve/veya çok uzak bölgelerden edinilmiş olabilir. Bu nedenle bu tür eserlerin önemli bir kısmı, içinde bulunulan coğrafyanın dilinden farklı bir dille yazılmış olabilmektedir. Dolayısıyla bir yazma ve nadir eser uzmanının ölü ve yazım dilleri de dâhil olmak üzere aynı anda birkaç çeşit dile hâkim olması zaruret vardır. Örneğin Türkiye kütüphanelerinde görev alan yazma eser uzmanlarının Eski Türkçe, Arapça, Farsça, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Latince gibi dilleri bilmesi, onu uzmanlığında ileri taşıyacak değerler arasında yer alır (Küçük, 1999, s. 45).

Derme Sağlama

Yazma ve nadir eser kütüphanelerinde hizmet yürütmek ve yenilikleri hayata geçirmek diğer kütüphane türleri ile karşılaştırıldığında daha güçtür ve masraflıdır. Zira bu tür eserlerin sağlanmasından, nitelenmesinden, korunmasından hizmete sunumuna ve tanıtımına kadar her süreç daha ayrıntılı planlanır, daha fazla ve nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyulur ve dolayısıyla yoğun emek sonucunda üretilen hizmetin bedeli maliyetlidir. Çoğunlukla yazma ve nadir eser kütüphanelerinin bağlı bulunduğu kurumun bütçeleri, söz konusu eserleri günün gereksinimlerini karşılayacak biçimde hizmete sunmaya yetmeyebilmektedir. Bu durumlarda kütüphanelerde özel ve/veya kamuya ait yardım/destek fonlarıyla bütçe takviyesi aldığı bilinmektedir. Örneğin Türkiye’de yazma ve nadir eser kütüphanelerinde kataloglama, koruma-restorasyon, eserlerin ve hizmetlerin dijitalleştirilmesine yönelik hizmetlerin sürdürülebilmesi için ulusal ve uluslararası fonlar aracılığıyla pek çok proje hayata geçirilmiştir. O halde yazma ve nadir eser uzmanlarının profesyonel organizasyonlarla etkileşim kurarak potansiyel yardım/destek fonlarından olabildiğince yararlanabilme yollarına vâkıf olması gerekir. Kuracağı etkileşim söz konusu uzmanların zamanla buldukları topluluk içinde tanınmasını ve hatta liderlik yapmasını da sağlayabilecektir.

Yazma ve nadir eser kütüphanelerinde derme sağlama oldukça önemli hizmet alanlarından birini oluşturur. Zira değerli bir eseri saptama ve kütüphaneye kazandırma, finansman gücüne olduğu kadar, işbirliğini gerektiren bir çabaya da ihtiyaç duyar. Bu nedenle yazma eser uzmanlarının ve kütüphane yönetiminin bağış alabilecek potansiyel kaynaklarla olan işbirliklerini her zaman canlı tutmasının yanında, kenttin antika ticareti yapan tüccarlarından sahaflarına, aristokrat ailelerinden sanatçılara dein süreci etkiyeceği düşünülen bütün birey ve organizasyonlarla sürekli işbirliği içinde olması önemli bir gerekliliktir.

Bibliyografik Tanımlama ve Erişim Becerileri

Yazma ve nadir eserlerin bibliyografik künyeleri diğer tür bilgi kaynaklarına göre daha ayrıntılı olmalıdır. Zira bu eserler de tıpkı arşiv belgeleri gibi orijinaldirler. Aynı zamanda bunlar, ileri düzeyli araştırmaların çalışma alanı içinde yer alırlar ve bu nedenle daha üst düzeyli entelektüel kitlenin yararlandığı türde kaynaklardır. Bununla birlikte yazma ve nadir eserler, içerikleri ile ilgilenenlerin dışında, onları nadir kılan diğer değerlerden dolayı pek çok araştırma grubunun da ilgilendiği kaynaklar arasındadır. Örneğin nüfus defterleri konusu itibarıyla bir tarih bilimcinin ilgi alanına girse de, aynı kaynakla sanatkarlar, coğrafya bilimciler, sinema yapımcıları, yöneticiler, yönetim bilimcileri ve hatta sıradan bir vatandaş bile ilgilenebilmektedir. Bu nedenle, yazma ve nadir eserlerin bibliyografik künyeleri her bir araştırmacı grubunun beklentilerini karşılayacak çeşitliliği ve yeniden inceleme yapılmasına gerek kalmayacak yoğunluğu ve zenginliği barındırmalıdır. Yazma ve nadir eser uzmanları söz konusu eserleri bahsedilen çeşitliliği ve

zenginliği karşılayacak biçimde hazırlama yetkinliğine ve arzusuna sahip olmalıdır.

Çeşitliliği ve zenginliği ile birlikte, söz konusu eserlerin zengin erişim araçları ile erişilebilir kılınması önemli bir gereksinimdir. Katalogların kavram dizinlerindeki sınıflama yapısına benzer şekilde hangi geniş konunun içinde yer aldığını ve hangi alt konuları barındırdığını yansıtması oluşturulan erişim sistemini daha başarılı kılacaktır. Aynı zamanda katalogların eserinin içinde yer aldığı konunun hangi konulara benzerlik gösterdiğini de yansıtması önemlidir. Yazılım aracılığıyla kullanılan erişim sistemlerinde eserlerin konu/kavram hiyerarşisi içinde yerinin gösterilebilmesi ve araştırmacının gerektiğinde eserlere konu taraması yaparak erişebilmesi, öncelikle kataloglama çalışmasından önce kavram dizinlerinin hazırlanmasını gerekli kılar. Dolayısıyla, yazma ve nadir eser uzmanlarının yaşama geçirdikleri erişim sistemlerinde başarının üst düzeylere çıkartılabilmesi için, kavram dizini oluşturma yetkinliğini de kazanmış olmaları gerekmektedir.

MARC veya RDA alanlarının uluslararası ölçütler gözetilerek katalog sistemlerine uyarlanması ile yazma ve nadir eser uzmanlarının bu alanları doğru kullanmaları yine erişimin niteliğini doğrudan etkileyebilecek öneme sahiptir (Rukancı, 2018, s. 105). Zira ulusal ve uluslararası veri harmanlama platformları ile bütünleştirilen ya da bütünleştirilecek olan verilerin amacına hizmet edebilmesi, standartlardan doğru yararlanmakla mümkün olacaktır. Bu bakımdan yazma ve nadir eser uzmanlarının MARC, RDA, kütüphane sistemleriyle entegrasyon, dijital bibliyografik erişim araçları ve federe tarama motorları gibi teknolojik çözümlerden yararlanabilecek bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekir.

Teşvik ve Tanıtım

Yazma ve nadir eser uzmanları sahip olduğu kültürel mirası mesleki etkinlikler, yayınlar, duyuru, sosyal medya gibi araçlardan yararlanarak tanıtmaktan da sorumludur. Bu bakımdan, mevcut ve potansiyel kullanıcıların ilgisini çekmek için uygun yöntem ve platformların belirlenmesi ve bunlardan yararlanılması ile ilgili becerilerini geliştirmelidirler. Sahip oldukları kültürel mirası korumak için farkındalık oluşturma yollarını araştırmak zorundadırlar. Örneğin kültürel ve bilimsel toplantılarda kurumlarını temsilen sunum yaparak katılım göstermeleri etkili tanıtım yöntemi olarak tercih edilebilir.

Koruma ve Bakım Becerileri

Yazma ve nadir eserler, uzun yıllar boyunca muhafaza edilmesi ve dolayısıyla özelliklerini koruyacak biçimde korunması ve bakımı yapılması gereken materyallerdir. Bu bakımdan, söz konusu eserlerin doğal ve yapay zararlılardan arındırılmış ortamlarda muhafaza edilmesi, deforme olan eserlerin özgün şekline dönüştürülmesi için gereken uygulamalara hâkim olmaları her yazma ve nadir eser uzmanının yetkinlikleri arasında yer almalıdır. Benzer şekilde bir koruma tedbiri olarak dijitalleştirilme işlemlerini

yönetebilecek bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekir. Bunlara ek olarak doğal ve yapay risklerin kütüphanede yaşama olasılığının azaltılmasına yönelik afet planının oluşturulması, geliştirilmesi ve uygulanması konusunda bilgi ve söz sahibi olmalıdırlar.

Yönetim ve Liderlik Becerileri

Yazma ve nadir eser kütüphaneleri, sahip olduğu kültürel mirasın doğasından kaynaklı nedenlere bağlı olarak diğer tür bilgi merkezlerinden farklıdır ve bu nedenle farklı kurallara ve modellere göre yönetilmelidirler. Dermesi daha değerli, önemli ve hassas olan bu kütüphaneler, mimari, idari, mâli, iş gücü, derme yönetimi ve hizmet çeşitliliği gibi pek çok hususta farklı ve kendine özgü yönetim yaklaşımı ile yönetilir. Bu tür kütüphaneler, sahip oldukları eserlerin tıpkıbasımlarının üretilmesi, günümüz dillerine çevrilmesi, karşılaştırmalı çalışmaların yapılması, bibliyografya ve rehber gibi danışma kaynaklarının hazırlanması gibi akademik araştırmalara kaynak teşkil edecek yayınlara ev sahipliği yapabilecek potansiyele sahiptir. Bu bakımdan yazma ve nadir eser kütüphanelerinin her biri akademik enstitü fonksiyonunu yerine getirecek bir yapılanma içinde olmalıdır. Yalnızca bu işlevi bile, söz konusu kurumlara akademik yetkinlikleri üst düzeyde olan personelin istihdam edilmesini gerektirmektedir. Dermenin ulusal veri tabanlarına entegrasyonu, uzun süreli korunması ve bakımı, ulusal ve uluslararası projelere katılım, yüksek maliyetli hizmetlerin fonlandırılması gibi hususlar, bu kütüphanelerin yönetiminde aktif yöneticilik gerektiren güç konulardır. O halde her yazma ve nadir eser uzmanının öncelikli olarak bağlı bulunduğu birimin sorumluluklarını yerine getirebilecek yetkinlikleri kazanmakla, uzun dönemde ise içinde bulunduğu kurumu kontrollü ve düzeyli şekilde yönetebilecek kapasiteyi edinmekle sorumludur.

Bilgi Teknolojileri ve Veri Yönetimi

Günümüzde kütüphane hizmetleri alanında görev alan her birey, teknolojik araç ve uygulamaları üst düzeyde kullanmayı öncelikli hedefleri içinde görmelidir. Yazma ve nadir eser kütüphanelerinde eski olana odaklanma algı ve beklentisi hâkim olsa da, buralarda büyük oranda üst düzeyli entelektüel kullanıcı kitlesine hizmet verilmektedir. Entelektüel düzeyi yüksek olan araştırmacıların dijital hizmete olan yatkınlıkları her zaman yeni ve yeterli olmayabilir ve bu tür araştırmacılar benzer hizmeti genellikle geleneksel arşivler ve tarihi eser barındıran kütüphanelerden de beklerler. Bu bakımdan yazma ve nadir eser kütüphanelerinde hizmetlerin kullanıcılara teknolojik çözüm yollarıyla aktarılması önemlidir. Bu yöntem aynı zamanda kültürel mirasın uluslararası çevrelere tanıtılması başarısını da beraberinde getirecektir. Yazma ve nadir eser uzmanları, her türlü kaynağın web aracılığıyla erişilebilir kılınması için gereken dijital çözümlerin değerlendirilmesi, seçimi ve uygulanmasına yönelik beceri geliştirmelidirler. Açık kaynaklı bütünleşik yazılımlar da dâhil olmak üzere dijital depolama, dijital koruma, dijital verilerin yönetimi ve keşif yazılımları gibi doğrudan

erişim sistemlerinin bileşenleri hakkında beceri sahibi olmalı ve söz konusu alanlarda kurumunda aktif rol üstlenebilmelidirler.

Sonuç ve Öneriler

Yazma ve nadir eser kütüphaneciliği, bu alan içinde gelişen ve yalnızca bu alana özgü mesleki yeterlilikler ve yetkinlikleri ile bilgi hizmetlerinin diğer alanlarından belirgin şekilde ayrılmaktadır. Bu nedenle söz konusu alanda hizmet veren personelin daha özgün yeterliliklere sahip olması önemli ve gereklidir. Türkiye’de yazma ve nadir eser kütüphaneciliğinin verildiği kurumlarda bu nedene bağlı olarak çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Milli Kütüphane, İzmir Milli Kütüphanesi ve köklü üniversite kütüphaneleri yalnızca kendi bünyesinde bulunan kütüphaneci ve kütüphanelere değil, aynı zamanda yazma eser barındıran diğer kütüphaneler için de mesleki eğitimler düzenleme, yayıncılık faaliyetlerine devam etme, kültürel ve bilimsel etkinlikler organize etme, hizmet desteği sağlama, kataloglama ve sınıflama rehberleri oluşturma, ulusal kavram dizini hazırlama, ulusal yazma eser bütünleşik yazılımının geliştirilmesine katkıda bulunma gibi pek çok hususta öncülük etmek zorundadır.

Türkiye’de yazma eser kütüphanelerinde kataloglama süreçleri büyük oranda Fars ve Arap dili filolojileri, ilahiyat, Türk dili ve edebiyatı ve tarih formasyonu olan personel tarafından sürdürülmüştür. Cumhuriyetle birlikte başlayan kataloglama çalışmalarını söz konusu formasyon sahiplerinin sürdürmesi kaçınılmaz bir durum olmasına rağmen, kütüphanecilik bölümlerinin mezun vermesinden sonra da kütüphanelerde yazma eser kütüphaneciliğini sürdüren personelin profilinde bir değişikliğin olmaması manidar bir durumdur. Yeni adıyla bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunlarının yazma eser kütüphaneciliği içinde yeterince yer alamamalarının kuşkusuz çok çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Nedenlerinden biri ile örtüşmesinden dolayı bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin müfredatlarının alanın gereksinimlerini yerine getirebilecek şekilde gözden geçirilmesinde yararlar vardır.

Yazma eser kütüphaneciliği, çok sayıda yetkinliği bir arada bulundurmaya gerektiren uzmanlık alanları arasında yer alır. Bu bakımdan görel olarak tek boyutlu eğitim programlarından mezun olan adayların yazma ve nadir eser kütüphaneciliğinde yeterli verimi verebilmesi mümkün değildir. Dahası, lisans programlarının içeriği ve süresi yazma eser kütüphaneciliğinin gereklerini kapsayacak yoğunlukta ve uzunlukta olamaz. Bu bakımdan bilgi ve belge yönetimi, tarih, edebiyat, ilahiyat, Arap ve Fars dili gibi programlardan mezun olanların eğitim alabileceği yazma ve nadir eserler yüksek lisans programlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu program üniversiteler ve yazma eser kütüphanelerinin iş birliği içinde olduğu bir

yapılanma üzerinde oluşturulmalıdır. Zira bizzat uygulama içinde olunmadan sürdürülen bir programın verimli olma olasılığı zayıftır.

Yazma ve nadir eser kütüphanelerine personel istihdamını yetkinlik ve yeterlilikler çerçevesi içinde, liyakat prensibine uygun olarak, bilgi, görgü ve deneyim birikimini esas alan bir yapı içinde sürdürmek gerekir. Bu nedenle yazma ve nadir eser kütüphanelerine personel seçiminin merkezi sınavlara ek olarak söz konusu türün yetkinlik ve yeterliliğini ölçebilecek ikinci bir eleme sistemine göre yapılmasında yarar vardır.

Türkiye’de genel olarak bilgi merkezlerinde yaşanan en önemli sorun teknolojidir. Teknolojinin yeterince kullanılamamasından yerli yazılımların zayıflığına ve yabancı yazılımların maliyetli oluşuna, personelin teknoloji becerisinin zayıf olmasından teknoloji merkezli yenilikçi hizmetleri yaşama geçirememeye, keşif araçlarının yetersizliğinden farklı türde bilgi merkezlerine ait verileri buluşturamamaya kadar çok sayıda sorunun yaşandığı bilinen bir gerçektir. Bütün bu sorunlar Türkiye’de ulusal bilgi politikası ve hizmetlerini planlayan kurumların işlevlerini yeterince yerine getirememesinden kaynaklanmaktadır. Dünyada kütüphaneler, arşivler ve müzeler gibi bilgi hizmeti içinde yer alan kurumların içeriğinin ortak dijital platformlarda harmanlanmaya ve keşfedilebilir yapı içinde hizmete sunulmaya başladığı bir dönemde, Türkiye’de de kronikleşen sorunların çözülmesi bir yana, ileriye dönük pek çok planlamanın doğru ve kararlı biçimde yapılabilmesi için ulusal koordinasyonun tek merkez üzerinde toplanmasında yarar vardır. Dolayısıyla, tek hedef altında ve ortak politika etrafında bütünleşebilmeleri ve komşu coğrafyaların yararlanabileceği örnek hizmetler üretebilmeleri için milli hüviyeti olan arşivler, kütüphaneler ve müzelerin Cumhurbaşkanlığı çatısı altında, aynı yerden koordine edilmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Akkaya, M. A. (2015). *Türk Beşikdevri Basmalarında yazma kitap geleneğinin etkileri ve içkapağın gelişimi*. İstanbul: Hiperlink.
- Anameriç, H., ve Rukancı, F. (2017). Yazma eserlerin MARC tabanlı nitelenmesine terminolojik yaklaşım. *DTCF Dergisi*, 57(1). Erişim adresi: <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/1720>
- Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu (I) Üniversite A ve Üniversite B koleksiyonları*. (2006). Derya Örs, Kemal Tuzcu ve Muhammet Hekimoğlu (Yay. haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu (II/1) Mustafa Con A ve B koleksiyonları*. (2008). Derya Örs,

Kemal Tuzcu ve Muhammet Hekimoğlu (Yay. haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Küçük, M. E. (1999). Türkiye'de yazma eserler sorunu ve çözüm önerileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 13(1), 40-49.

Leerintveld, A., and Van Otegem, M. (2003). The changing role of the manuscript librarian. *LIBER Quarterly*, 13(2). Erişim adresi: <https://www.liberquarterly.eu/articles/10.18352/lq.7719/>

Odabaş, H. (2011). Osmanlı yazma eserleri ve Türkiye'de yazma eser kütüphaneciliği. *Bilig*, (56), 143-146.

Rare Books and Manuscripts Section, ACRL/ALA, & Task Force on Core Competencies for Special Collections Professionals. (2017). Guidelines: Competencies for special collections professionals. Erişim adresi: <http://www.ala.org/acrl/standards/comp4specollect>

Ray, J. (2009). Sharks, digital curation, and the education of information professionals. *Museum Management and Curatorship*, 24(4), 357-368. Erişim adresi: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09647770903314720>

Rukancı, F., Anameriç, H. ve Tuzcu, K. (2016). *Yazma eserlerin bibliyografik denetimi*. Nevzat Özel (Yay. Haz.). İstanbul: Hiperlink.

Rukancı, F. (2018). Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması ve tanıtımında yazma eser kütüphaneciliği. *Erdem*, (74), 99-113. Erişim adresi: <https://doi.org/10.32704/erdem.450104>

Solak, H. (2021). Yazma eserler nasıl kataloglanmalı?. Yeni Şafak. Erişim adresi: <https://www.yenisafak.com/hayat/yazma-eserler-nasil-kataloglanmali-3662990>

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. (2015). Erişim adresi: <https://www.yek.gov.tr/>

Türkmen, H. (2010). *Türkiye kütüphaneleri yazma eser katalogları 1923-2006*. İstanbul: Kitabevi.

Ünver, N. (2009). Milli kütüphanede yazmaların kataloglanması ve dijital ortama aktarma çalışmaları. İbrahim Gümüş (Yay. Haz.). *I. Ulusal İslam Elyazmaları Sempozyumu 13 Nisan 2007 Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Türçek.

Atıf için:

Odabaş, H. (2022). Yazma ve nadir eserlerin yönetiminde yeterlilikler ve yeni yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 219-237 doi: 10.54558/jiss.1101159

Etik Beyanı: Yazar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.